

بیتاگایی زمان و رهنگدانه وهی رههنده دهروونیه کان

تارا مشیر صالح¹ * و ئومید برزان برزو²

¹ بهشی زمانی کوردی، فاکه لئی پهروه رده، زانکوی کویه، ههریمی کوردستان - عیراق.

² بهشی زمانی کوردی، کولنجی پهروه رده، زانکوی گهرمیان، ههریمی کوردستان - عیراق.

وههگرتن: 2022/08 پهسه ندهکن: 2022/10 به لافکن: 2022/12 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2022.10.4.1099>

پوخته:

زمانه وانان و لیکۆله ران ئه وه بیان پهروه رده وه، که دهروونزانی په یوه ندییه کی چر و پری له گهل به شیکی زور له زانسته کانی تر دا ههیه و زور جار ته و او که ری یه کترن، بۆ نمونه: دهروونزانی و کومه لئاسی، هه موو زانسته کومه لایه تییه کان، له ناویاندا ئابوری و رامیاری، دیویکی دهروونزانیان له و کاتدا ههیه، که هه ولده دن، به هۆکاری پالنه ر و رهفتارییه کانی مروّف بزنان. له بهر نزیک و تیکه لئی دهروونزانی و کومه لئاسی له رووی کردارییه وه، له زمان و رهفتار و بیری مروّف ده کۆلنه وه، له لیکۆلینه وه باس له سایکۆلوجیای کومه لایه تی تاک و ژینگه خوی کاریگه ری له سه ر سیستمه کومه لایه تییه کانی زمان و یاسا و دابونه ریت و ئایینه کان عه قلییه تی تاک ده کات و له پیکهینانی که سایه تی و دهروونی ده کۆلته وه، له هه موو هه لومه رچی ئاشتی و شوّرش و کاره ساتی نه ته وه بی چ په یوه ندییه ک له نیوان به بیتاگایی زمان و کاردانه وهی رهه نده دهروونیه کان ههیه.

وشه سه ره کییه کان: بیتاگایی زمان، پهرومه ندی، رهه نده دهروونیه کان، هه ره شه ی کرداری ده موچاو، ئاگایی ده برینی ئاخوتن.

(1) پیشه کی:

1-1) ناو نیشانی توژیینه وه که:

ئه م توژیینه وه به ناو نیشانی (بیتاگایی زمان و رهنگدانه وهی رهه نده دهروونیه کان) ه.

1-2) ریپازو که رهسته ی توژیینه وه که:

ئه و ریپازو له م توژیینه وه به دا پیره وکراوه، ریپازی په سنی شیکارییه، که تیایدا شیکردنه وه و لیکدانه وهی نمونه کان له هه ندی شیعری شاعیران و نمونه ی روژانه ی خه لکه وه وه رگیرون.

1-3) سنوری توژیینه وه که:

سنوری توژیینه وه که له چوارچیوه ی زاری کرمانجی ناوه راست - شیوه زاری سلیمانیدایه.

1-4) پرسپاری توژیینه وه که: توژیینه وه که وه لامي

ئه م پرسپاران ه ده داته وه:

1) ئایا کاردانه وهی دهروونی و دیاریکردنی که سایه تی

مروّف له کاتی به کارهینانی زمان له کاتی بیتاگاییدا

چییه؟

2) ئایا لیکه وته ی رهفتاری نه خوازراو و به کارهینانی

زمانی هه ره شه و توندوتیژی زمانی و به زانندی

یاساکانی کومه لایه تی و به کارهینان و

دووباره کردنه وهی وشه ی تابو چ کاریگه رییه کی

دهروونی له سه ر رهوشتی تاک به جیده هیلیت؟

3) ئایا ده ستنیشانکردنی که سایه تی دهروونی نه خوش

له ناو تاکه کان و دوورکه وته وه له و جوّره که سانه، یان

چاره سه رکردنیان کاریگه ری له سه ر به کارهینانی زمانی

هه ره شه و توندوتیژی زمانی و لیکه وته کانی ده بیت؟

1-5) هۆکارو گرنگی توژیینه وه که: تاوه کو ئیستا

توژیینه وه یه کی سه ره خۆ له سه ر بیتاگایی زمان و

کاریگه ری و لیکه وته دهروونیه کانی له سه ر کردار و

رهوشتی تاک له زمانی کوردی نه کراوه، بویه به گرنگ

زانرا، که له چوارچیوه ی ئه م توژیینه وه یه دا تیشکیک

بخه نه سه ری.

1-6) به شه کانی توژیینه وه که:

توژیینه وه که له دوو به ش پیکهاتوه له گهل پیشه کی و

ناوه روک و ئه نجام و سه ره چاوه کان، جگه له مانه پوخته ی

دووم // خوليا بون، يان واس واس (Obsessive) :
 هه نديك له دهر وونناسان خولياي جوريك له كايه
 دهر ووننييه كانن، كه برينداره كان به رهفتاري نه خواز او
 له كومه لگا بهرگري له خويان له بهرانبهر نارهبه تي و
 هه لپه سيزدر او دا ده كن، له هر حاليكدا دهر وونناسان
 نه و نه خو شيبه نه رتوسولي و ناهوسه نكي له
 هه لسوكه وتدا وهر ده گرن، نه مه دووم خولياي
 دهر ووننييه له شيوه ي فكر و وهم و توهم و تور كردن
 و تيزي و بهرگري، كه له گه ل هه سته كاني گزوكي
 ناچاريي ناوه كيدايه.

بۇ نموونه:

1- ماموستا كه بهر ده وام گوماني خراپ به قوتاييه كه ي
 ده بات، كه له وانه كاني دهر ناچي ت.

2- نه خو شيك بهر ده وام سهرداني پزيشك بكات، كه
 باوه ري به نه نجامي پشكينه كه ي نييه و توشي
 واسواسي بووه.

3/2) په يوه نديي ئاسايشي دهر ووني به ئاييني
 ئيسلامه وه:

هه ستي تاك به ئاسايشي دهر ووني پيناسه ده كر ي ت، كه
 له لايه ن كه ساني تره وه خو شه ويست و قه بولده كر ي ت و
 جيگه يان هه يه، كه تييدا هه ست به كه مي مه ترسي و
 هه ره شه و زال دهكات (العنزي، 2004: 66). زاناياني
 موسلمان ئامازهيان به كاريگه ري ئايين له به ديهي ناني
 ئاسايشي دهر وونيدا كر دوه، كه له م دواييانه دا
 پابه ندبووني ئاراسته ي ئاييني گونجاندني دهر ووني هه يه،
 كه له نيئو دهر وونناساندا سه ره له ده دن و داكوكي له
 گرنگي ئايين، يان يه كگرتن له گه ل سيسته مي ئاييني له
 بونيداناني تهنروستي ريژه يي و گونجاندني دهر ووني
 تاكه كان دهكات، كه بۇ چاره سه ركردني كيشه كاني ژيان
 و دوور كه وتنه وه له و دلله راوكييه يارمه تيان ده بات، كه له
 (47) كه سيان بوي دهر ده كه وي ت، به تاييه تي كه نه وان له
 سه رده ميكا ده زين، كه له لايه ن بهر ژه وه ندييه كي
 زوره وه به سه ر ژياني ئاسايي و كيبركي چروپ له
 بهر ژه وه ندي و وزه ي كومه لايه تي و ئابوريدان و نه وان
 لاوازن بۇ نه خو شوي و نارپيكي دهر ووني و قه يراني
 كومه لايه تيي نه م سه رده مه به سه رده مي دلله راوكي و
 په شيوي دهر ووني ناسراوه، هه شت ستووني تي دا يه، كه
 له روي ياساييه وه ئاسايشي دهر ووني به ده سته ده يينن،
 كه له ريزبه ندي دا يه:

1- باوه ري قوول.

2- پشتبه ستن به خوداي گه وره.

نه مه ش مروف پيوستي به بابه تيكي په روه رده يي تاييه ت
 هه يه، كه سي شيوازي په روه رده يي تي دا يه:

أ- ميتوديك بۇ به هيز كردني لايه ني روحي مروف له
 ريگه ي باوه ربوون به خودا و هيز و نه داي په رستني
 جور او جور.

ب- شيوازيك بۇ كونترول كردني جي لي جه سته يي له
 مروفا و زالبوون و هانداني به سه ر هه سته كان و
 هه وه سه كاني رۇخدا.

پ- ميتوديك بۇ فير كردني كومه ليك سيفه ت و نه ريتي
 پيوست بۇ پيگه يشتني سوزداري و كومه لايه تي و
 گه شه كردني كه سايه تيبه كه ي، بۇ نه وه ي بهر پرسياري تي
 خوي له ژياندا بخاته نه ستو.

ئاشكرايه، نزيكبوونه وه ي هه نديك له دهر وونناساني
 موسلمان بۇ رۇژئاوا نه و سه ر كه وتنه ي به ده سته هينا وه،
 كه كومه لگا هه ستي پي ده كات، چونكه كومه لگاي موسلمان
 به سروشتي خوي ناتوانيت په يوه نديي نيوان گونجاني
 تاك له گه ل ئايه نه كه ي و په روه رداري و ئاسايشي
 دهر ووني خوي بزانيت (نجاتي، 2001: 76). هه روه ها

ره وته كاني هه موار كردنه وه له دهر وونناسيدا زورن،
 به لام ده كر ي ت بۇ سي ئاراسته ي سه ره كي
 سنوردار بكرين، ئاراسته ي يه كه ميان: گونجان
 پرؤسه يه كي تاكه كه سييه ده ستي پي ده كات و له گه ل تاكدا
 ته واوده بيت. ئاراسته ي دووم: كوده نكي
 ده نكده وه يه كي كومه لايه تيبه له سه ر بنه ماي پابه ندبوون
 به چه مك و پيناسه ي گونجاندن ده بينر ي ت، نووسينه كاني
 دهر وونناسي له پولي نكردي چه مي گونجان پرده بن،
 جاريك به زياد كردني بۇ ئاستي ك له ژياني تاك
 پيناسه ده كر ي ت، بۇ نه وه ي گونجاني بايؤلوجي و گونجاني
 هه سته وه ري و گونجاني دهر ووني و گونجاني
 كومه لايه تي و ديسان جگه له بواري چالاكي ئابوري،
 پيشه گه ر، يان قوتابخانه يه. ئاراسته ي سييه م: جگه له
 قالبی وه لامدانه وه، كه له لايه ن تاكه وه نه جامده در ي ت له
 حال و دۇخيكدا، كه روه رويي كراوته وه، گونجاني
 ئاسايي و گونجاني كه نالبه خشي پي ده وتر ي ت، به لام
 پيناسه دهر ووننييه كاني تر هاهوسه نكيه كي نه گور له نيوان
 بهر كار و شته كاني ده ور ربه ري هه يه، ئاساييه حاله تيكي
 په يوه نديي هاوده نكه له گه ل ژينگه، كه تييدا تاك ده توانيت
 بۇ زوره ي پيداويستيه كاني خوي رازي بيت و
 پيداويستيه جه سته يي و كومه لايه تيبه كاني تي دا
 دا بينبكات.

۳- نوێژکردن و ئاماژه‌پیکردن.

۴- زانینی پرسى دادپه‌روه‌رى و چاره‌نووسى ده‌رباره‌ى ئازار و تاقیکردنه‌وه‌که بزانه.

۵- ئارامگر به. (محمد، ۱۹۸۰: ۱۸)

که‌له‌پوورى ئیسلامى دوور نییه، که داواى ئاسایش و سه‌لامه‌تى بکات، به‌لگه‌ى زورى له سه‌ر گرنگى هه‌ستکردن به ئارامى ده‌روونى پیداوین، خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ((الذین امنوا ولم یلبسوا ائمتهم بظلم اولیک لهم الأمن وهم مهتدون)) (سورة الانعام: ۸۲)، واته: ئه‌وانه‌ى باوه‌ریان هیناوه و جووله‌ى نایه‌کسانى له‌به‌ر نه‌کردوه، یان ئاسایشیان پى نابه‌خشن، هه‌روه‌ها خواى گه‌وره فه‌رموویه‌تى: ((ینأیها النفس المطمئنة - أرجعی إلى ربک راضیة مرضیة - فادخلى فی عبدي - وادخلى جنتی --)) [سورة الفجر: ۲۶-۳۰]، واته: بگه‌رێه‌وه‌ بۆ لای په‌روه‌ردگارت رازی به نه‌خوشى من بچنه ناوى، به‌نده‌ى من و بچنه به‌هه‌شتى منه‌وه. هه‌روه‌ها (مه‌مه‌دى پیغه‌مبه‌رىش) ئاسایشى ده‌روونى کرده پیکهاته‌یه‌کى به‌خته‌وه‌رى ئه‌م جیهانه و ده‌فه‌رموویت: ((من أصبح أمنا في سربه معافي في جسده عنده قوت یومه فکانما حیزت له الدنيا بحذافیرها))، واته: ئه‌وه‌ى له تاقمه‌که‌ى بووبیته دایک، له جه‌سته‌یدا باش بووه، هیزى رۆژى خوى هه‌یه، وه‌ک ئه‌وه‌ى دنیا لى پربیت، که پێویستمان به گرنگیدانى زیاتر بۆ خویندنى میراتى ئیسلامى خۆمان بێت و ده‌ستکردن به قورئان و فه‌رمووده و پاشان به‌پێى ئیمه یارمه‌تیمان دراوه، که تیورى خۆمان سه‌باره‌ت به که‌سایه‌تى مرۆف پیکه‌په‌نین، بۆ ئه‌وه‌ى وردبینى توێژینه‌وه‌ى زانستى په‌سه‌ن له‌گه‌ل ئه‌و راستیانه‌ى که له قورئاندا هه‌یه، سه‌باره‌ت به مرۆف تیکه‌لبه‌کین، که راستییه‌کى دیاریکراون، چونکه له‌لایه‌ن خودای خولقیته‌رى مرۆقه‌وه ده‌رکراون: ((لَا یَأْتِیهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَیْنِ یَدَیْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِیْلٌ مِنْ حَکِیمٍ حَمِیدٍ)) (سورة فصلت، آیه ۴۲).

پالنه‌ر بۆ شه‌رانه‌گیزی له قورئانى پیرۆزدا هانده‌رى شه‌رانه‌گیزی له ره‌فتاره شه‌رانه‌گیزییه‌کانى مرۆف نیشانداده‌ت، که ئامانجى زیانگه‌یاندن به که‌سانى تره، چ له شیوه‌ى ده‌ستدریژی جه‌سته‌یى و چ له شیوه‌ى ده‌ستدریژی خاودا، قورئان ئاماژه‌ى به هانده‌رى ده‌ستدریژی کرد له کاتى باسکردنى چیرۆکى ئادهم و حه‌وا و فریودانى شه‌یتان بۆ ئه‌وه‌ى له به‌هه‌شت ده‌ریانبه‌نینیت:

((فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ)) (سورة البقرة آیه ۳۶).
 ((قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى)) (سورة طه آیه ۱۲۳).

ئهم دوو ئایه‌ته ئاماژه بهو شتانه ده‌که‌ن، که له نینوان خه‌لکدا له چه‌وساندنه‌وه‌ى یه‌کتر و ده‌ستدریژیکردنه سه‌ر یه‌کتر به‌وه‌ى پێشبرکى و له پشت خواسته‌کانیان و فریودان و شه‌یتان بۆ ئه‌وان پووده‌دات (الرازی، ۱۹۹۹: ۴). هه‌روه‌ها قورئانیش ئاماژه به هانده‌رى ناو‌نیشانه‌که ده‌کات له ئایه‌تى خواره‌وه‌ى سوره‌تى طه‌دا: ((وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ)) (سورة البقرة آیه ۳۰).
 بزاردەى مرۆف له رینگای چاکه و خیر و چاکه و مامه‌له‌ى خه‌لکى به‌چاکه، یان رپه‌وه‌ى خراپه و نایه‌کسانى و شه‌رانه‌گیزی بۆ چه‌ندین هۆکار ده‌گه‌رێته‌وه، وه‌ک جو‌رى په‌روه‌رده که له لایه‌ن تاکه‌وه وه‌رده‌گیردیت و ئه‌و هه‌لومه‌رجه کۆمه‌لایه‌تى و که‌لتوو‌رییه‌ى، که تێیدا سه‌رى هه‌لداوه، یان له‌وانه‌یه فی‌رى وه‌لامدانه‌وه بێت به بی‌رکردنه‌وه له‌و به‌ربه‌ستانه‌ى که پوویه‌پووى ده‌بیتته‌وه، هه‌وله‌دات به‌سه‌ریاندا زالبیت به‌ فی‌ربوونى وه‌لامدانه‌وه‌ى نوى، که بۆ زالبوون به‌سه‌ر ئه‌و به‌ربه‌ستانه‌دا گونجاوتره (نجاتی، ۲۰۰۱: ۵۱). ئه‌گه‌ر هه‌ندیک له هانده‌ره‌کانى مرۆف مملانى به‌راکیشانى بکه‌ن، بۆ نمونه پالنه‌ریک بۆ ئاراسته‌ى خوى و پالنه‌ریکى تر بۆ به‌ره‌نگاربوونه‌وه، مرۆف هه‌ست به سه‌رلیشیواوى و دوودلى ده‌کات و ناتوانیت به هه‌ر ئاراسته‌یه‌ک بێت، بریارىدات، ئه‌مه‌ش وه‌ک حاله‌تیکی مملانى ده‌روونى ناسراوه و قورئانیش گوزارشتى له مملانى ده‌روونى کردوه، که له‌لایه‌ن هه‌ندیک که‌سه‌وه ئازار ده‌چێژیت، که له پینگه‌ى دوودلى و پیغه‌مبه‌ریکدا وه‌ستاون، نه به ئاراسته‌یه‌کى ته‌واو به‌ره‌و ئیمان ده‌پوون و نه به ئاراسته‌یه‌کى ته‌واو به‌ره‌و خالى بێباوه‌رى ده‌پوون و پینگه‌ى ئه‌و که‌سه‌ى که له‌م بابه‌تدا ناتوانیت بریارى کوتایى بدات.

3) روومه‌ندى و بێئاگایی زمان:

3-1) روومه‌ندى (Face-threatening act):

پوومه‌ندى گوزارشت له که‌سایه‌تى، یان پوو‌خسار و شیوه‌ى ده‌موچاوى مرۆف له کاتى ئاخوتن ده‌کات، ده‌موچاو وینه‌ى خودیکی گشتییه، خاوه‌ندارى له هه‌موو که‌سێک ده‌کات و له ئه‌و کۆمه‌لگایه‌ى ده‌بیت پارێزراو

۳- که سایه‌تی ره شوکی: ره شبین و هه لچوو و دلته‌نگ و خه‌ماوی و بی وره و بی قسه‌ن، نه‌گۆپن له بیرورا.

۴- که سایه‌تی زه‌ردباوی: ئەم جۆره‌یان که سانی توره و توندوتیژ و جه‌سته به‌هیزن و لاسار و که‌لله ره‌قن.

که‌واته که سایه‌تی دیارده‌یه‌که راسته‌وخۆ هه‌ستی پیناکریت، به‌لکو له ریگی چالاکیه دهره‌کی و ناوه‌کیه‌کانی ناراسته‌وخۆ دهناسریته‌وه و ئەوه‌ی له تاکدا ده‌یگریته‌وه، وه‌ک: توانا و ئاماده‌باشی و بیرورا و ئاراسته و پلنەر و...هتد، له‌گه‌ل تایبه‌تمه‌ندی ئەقلی و دهرونی و روحی و بیرکردنه‌وه‌ی.

پرومه‌ندی به‌ واتای ئەوه نییه، به‌شیک له ئەندامه‌کانی له‌شی مرۆف بیت، به‌لکو شتیک دیاریده‌کات، که چۆن ده‌یانه‌ویت له‌لایه‌ن که سانی تره‌وه له په‌یوه‌ندییه‌کاندا هه‌ره‌شه‌یان لیکریت. دهموچاو وینه‌یه‌کی گشتیه، هه‌موو ئەندامانی کۆمه‌لگا ده‌یه‌ویت بانگه‌شه‌ی بۆ خۆی بکات، هه‌روه‌ها رایانگه‌یاند، له ریگه‌ی دهموچاوی به‌سۆزه‌وه ده‌توانریت وه‌به‌ره‌یتان بکریت و ده‌کریت له‌ده‌ستبدریت، بپاریزریت، یان باشتەر بکریت، ده‌بیت دهموچاو به‌رده‌وام له کارلیککردندا ئاماده‌بیت (Cutrone, 2011: 52)، که‌واته هه‌موو که‌سیک ده‌بیت چاره‌سه‌ر هه‌لسوکه‌وتی خۆی بکات، وا باشه ره‌وشت له کاتی گفتوگۆیه‌کدا به‌کاربه‌یتریت، که‌سیک ریز له روخساری که‌سیکی تر بگریت. له کاتی گفتوگۆدا ده‌کریت ره‌وشت جیبه‌جیبه‌کریت (Amaroh, 2010: 19).

3-2) خودی وینای دهموچاو بۆ دوو لایه‌ن دابه‌شکراوه و په‌یوه‌ندیان به‌یه‌کتری هه‌یه:

3/2-1) پرووی ئه‌رینی (Positive face):

پروخساری ئه‌رینی وهرگر پروکاری ئەو وینه‌ی پۆزه‌تیقه‌یه، که خۆمان بۆ ئەوانی تر ده‌کیشین و ئەندازه‌کانی به‌خۆنه‌ترسیه‌وه پێی گه‌یشتووین، بۆیه پروخساری دهموچاو چوار سیسته‌می هه‌یه، هه‌ر دهموچاویک پروخساری ئه‌رینی و نه‌رینیان کردووه. توێژه‌ران (براون و لیفینسون) چه‌مکی (پروخساری ئه‌رینی) یان ناساند و ئەم چه‌مکه‌ش وا داده‌نیت، که وینه‌ی تاکه‌که‌سیش ئه‌رینییه و سودی ئەم چه‌مکه‌ش پێویستی به‌قبوولکردنه و هه‌مان چه‌مکه له لای لۆژیکناسی (گؤفمان Goffman). دهموچاوه‌کان په‌یوه‌ستن به‌ کاری زمانیکه‌وه که له لایه‌ن توێژه‌ره‌وه‌کانه‌وه بۆ چوار لیدان دابه‌شکراون، به‌لام به‌گشتی ئەو کارانه‌ن، که هه‌ره‌شه له دهموچاو و ئەوی تر ده‌کن، که له ته‌نیشتیانه‌وه‌ن، له‌وانه‌یه سوکایه‌تی پێیکریت به (کرداری سوکایه‌تیکردن)، که به "هه‌ره‌شه بۆ

بیت و ریزی لیکریت، له‌لایه‌ن هه‌موو خه‌لکی ناو په‌یوه‌ندیکردن و رووبه‌رووبوونه‌وه هه‌ر شتیک به‌سۆزه‌وه وه‌به‌ره‌یتانی بۆ ده‌کریت و ده‌توانیت له‌ده‌ستبدریت و بپاریزریت، یان به‌رزکراوه‌ته‌وه، ده‌بیت به‌رده‌وام له کارلیککردندا ئاماده‌بیت، هه‌موو کردار به‌ شتیه‌یه‌کی شاراوه له ماوه‌ی کارلیککردنی ده‌توانیت زیان به‌ دهموچاوی تر بگه‌یه‌نیت، ئەمه‌ش ناسراوه به‌ کرداری هه‌ره‌شه‌کردنی دهموچاو (Brown and Levinson, 1987: 61). له‌گه‌ل له‌دایکبوونی مرۆف چه‌ند ئە‌دگاریک له‌گه‌لمان له‌دایکه‌بیت و ته‌نیا سستی و چالاکی له‌ گۆراندایه، زانستی جۆره‌کانی که‌سایه‌تی (Personality types) له‌سه‌ر ده‌ستی زانی سویسری (کارل جوستاف جونز) یه‌کیکه له‌ قوتاییه‌کانی زانی نه‌ساوی (سیگموند فرۆید) سه‌ره‌یه‌لدا، بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی ئەو پرسیاره‌ی (ده‌توانین لیکدانه‌وه‌ی ره‌وشتی که‌سیکی دیاریکراو دیاریکه‌ین؟)، دواتر زانی ئە‌مه‌ریکی (ئیزابیل برقز) و که‌که‌ی (کاترین برقز) توانیان گه‌شه به‌م زانسته‌ بدن، بۆ ماوه‌ی چل سالیک له‌ لیکۆلینه‌وه به‌رده‌وامبوون، توانیان بگه‌نه‌ پێوانه‌یه‌ک، که ناو‌را (پێوانه‌ی مایرز برقز بۆ سیما و جۆره‌کانی که‌سایه‌تی (NPTA) (دزه‌یی، 2015: 16-17).

(جۆن واتسون) که‌سایه‌تی له‌ روانگه‌ی پێوه‌ره دهره‌کیه‌کانه‌وه لیکداده‌وه و پێیوايه، که‌سایه‌تی ئەو چالاکیه‌ی مرۆفه، که له‌ ماوه‌یه‌کی دیاریکراو دا بزانیته. (رایموند کاتل) پێیوايه، که‌سایه‌تی ئەو سیسته‌مه‌یه، که ریگه‌ده‌دات، پێشبینی ئەو چالاکیانه‌ بکریت، که مرۆف له بارو‌دۆخی تایبه‌تی و دیاریکراو دا به‌ ئاکامی ده‌گه‌ینیت، به‌م پێیه، که‌سایه‌تی هه‌موو چالاکیه‌کی دیارو نادیارى تاک ده‌گریته‌وه.

پزیشکی یۆنانی (هیپۆکرات) له‌ روانگه‌ی فیسۆلۆجیه‌وه که‌سایه‌تی پۆلینده‌کات و وای بۆ ده‌چیت، رژیته‌کانی له‌شی مرۆف کاریگه‌رییان له‌ سه‌ر که‌سایه‌تی هه‌یه، به‌م پێیه که‌سایه‌تی بۆ چوار جۆر دابه‌شده‌کات (دزه‌یی، 2015: 18):

۱- که‌سایه‌تی لیمفاوی: ئەو که‌سایه‌تییه‌ ده‌گریته‌وه، که که‌سانی بابته‌ی و بیرقوول و زیره‌ک و راستگو و ئازا و به‌وره‌ن.

۲- که‌سایه‌تی خوینی: ئەم جۆره‌یان که‌سانی کۆمه‌لایه‌تی و له‌سه‌رخۆ و ئازاد و ره‌خنه‌گر و کۆمیدی و بابته‌ی و نه‌رم و دیبلۆماسی و خۆپه‌رستن.

دهکات، جوړه دهموچاویک، نه رینی و ئه رینین، کرداره که خوی له راستیدا هره شهیه، زور پشت به نیازی قسه کهر نابه ستیت، به لام له سهر تیگه یشتنی گوینگره که (Murakami, 2011: 7). ئه گهر گوینگر پووی نه رینی هه بیت، هه موو کاریک به شیوهیه کی شاراو ده توانیت نازادی و حهز و ناره زووه کانی خوی هه لبریت، وهک کرداری هه شه نامیز دهموچاوی پوینده کریت، سهره پای ئه وهش ئه گهر گوینگر پووخساریکی ئه رینی هه بیت، ده توانی هه موو کردهویه که حهزبان لیبیت، به شیوهیه کی شاراو په سندهکات، که له گهل خواست و ناره زووه کانیان ناگونجیت، یان له لایه ن ئه وی تره وه په سنده کریت. هه روه ها راگه یتر، که کرداری هه شه کردنی دهموچاوی نهک تنها دهموچاوی گوینگره که هه شه دهکات، به لکو هه شه له دهموچاوی قسه کهر دهکات، هه ر کاریک که قسه کهر به ره می به نیت، ده توانیت پووبه پووی کرداری هه شه نامیز بیتوه، ئه گهر ئه و کرده وانه پیچه وانه ویسته کانی قسه کهر ده که بن (Nasution and Ariyant, 2013: 18).

یه کی که له نمونه به ناوبانگه کان نازادی قسه کردنه، که پیوستی مرؤف له خوده گریت، که له کاتی قسه کردندا له لایه ن که سانی دیکه وه نه بردریت. واته ستراتیژی سیاسی نه رینی بؤ ئه وهیه، که به نیشاندانی ریزگرتن له تورپه ی نه دن. ئه م ستراتیژیانه بریتین له پرسیارکردن، پاراستن و خسته پووی ناکوکیه کان وهک بؤچوون. نمونه یه کی تری میژووی که گره ویکی زوری له سهره له ستراتیژیه کانی ئه ده بی نه رینی له سالی ۲۰۲۰ پوویدا، کاتیک له په رله مانی کوردستان، هه ولدرا، پرؤژه ی هاوسه رگیری میسار دانی به هوی بؤچوونه ئابنییه راشکاوه کانه وه پیدابنیت. توانرا ماموستایانی ئابنی تویره ران ئه م پرؤژه له ریگه ی به کاره یانی ئایه ته کانی قورئانی پیروز و فهرمووده کان و یاسا و ریزگرتنه وه لایه ن و قبولنه کریت و له توندروه ی و تورپه ی و ناکوکیه کانی ناو فراکسونه کان و ناره زایی میلیه تی موسولمان به رامبه ر ئه م جوړه هاوسه رگیری به دوروبکه نه وه.

که واته ئه و که سانه ی له کومه لگاکاندا گوره ده بن، که زیاتر ناراسته یان بؤ خواسته کانی پووخساری نه رینی و ئه ده بی نه رینی هه یه، له وانه یه بویان دربه که ویت، که وهک دوروبکه و تنه وه یان سارد هه ستیان پیده کریت، ئه گهر بجولین بؤ شوینیک که زیاتر جهخت له سهر

پووبه پووبونه وه ی ئاو" ناو نرایت، له وانه یه به داوی لیبور دن چاکی بکاته وه، که کاریکی (پووبه پووه) و رهنگه هه ردوو وشه ی تیدا بیت (حمو، ۲۰۱۵: ۲۱).

نمونه ی یه که م: بؤ پووخساری ئه رینی بریتیه له به رز نرخاندنی ده سته که و ته کانی تاک. به پیی ئه م پیناسه یه، نیگارکیشیک بؤ نمونه ناره زووی قه درزانی که سانی دیکه دهکات بؤ تابلو کانی.

واته ستراتیژیه کانی پووی ئه رینی به مه به سته دوروبکه و تنه وه ن له تورپه بون به تیشک خسته سهر دوستایه تی. ئه م ستراتیژیانه بریتین له یه کتر به سته وه ی ره خنه له گهل ده سته خوشی، دامه زراندنی خاله هاوبه شه کان و به کاره یانی نوکته، نازناو، ریزلینان، پرسیری تاک، نیشاندهری گوتاری تاییه ت (تکایه)، زاراهوی ناو گروپ و زاراهوی زهق.

نمونه ی دووه م: ستراتیژی فیدباکیکی به ناوبانگ ئه گهر هه ندیک جار مشتومری له سهر بیت، کومینتیکی ئه رینی پیش ره خنه یه ک و دوی ره خنه یه ک. هؤکاری ئه وه ی که ئه م ستراتیژه زورجار له بازنه کانی به ریوه بردندا ره خنه ی لیده گریت، له به ر ئه وه یه که له راستیدا زیاتر ستراتیژیه کی ئه ده بیه نهک ستراتیژی فیدباکیکی به سورد.

هه روه ها پووی ئه رینی وا له بیسه ر دهکات، هه ست به باشی بکات له باره ی خویه وه، به رژه وه ندی، یان مولک و مالی. (به گشتی بینه ران ئاشنان به مرؤف یه کیکی تر).

نمونه ی سییه م: گه شبین به، گشتگیر بیت، له نیشاندهری گروپدا به کاربه یته، گالته بکه.

هه روه ها پووخساری ئه رینی پیوستی قبولکردنی وینه ی خو، له لایه ن که سانی دیکه وه به رز دهرخینریت و په سنده کریت. بؤ ئه وه ی چاره سهر برکیت وهک ئه ندامیتی هه مان گروپ و بؤ ئه وه ی بزایت، که ئه و خواسته کان له لایه ن که سانی تره وه هاوبه شن.

۲-۲/۳) پرووی نه رینی (Negative face):

وینه ی خوبه رها تووی ئه رینی، یان (که سایه تی) به شیوه یه کی گرنگ ئه و ناره زووه ده گریته وه، که وینه ی خوی به رز دهرخینریت و په سنده ی بکریت، که له لایه ن کارلیکه وه بانگه شه ی بؤ ده کریت (حمو، ۲۰۱۵: ۲۵).

پیناسه ی کرداره کانی هه شه کردنی دهموچاوی کرده وه ی هه شه لیکراو ئه و کردارانه، که به شیوه یه ک له شیوه کان هه شه له دهموچاوی یان وینه ی خوی که سیکي تر له په یوه ندیدا کرداره کانی هه شه کردنی دهموچاوی وهک کرداریک وه سنده کات، که سهر پیچی

(پ) ئەگەری ھەرەشەکردن بە کرداری ناپەسەندکردنی بە ئەدەبی لە ناو ئەو کەلتووڕە، یان زمانەیی کە بەرھەمھێنراو، یان تیندایە. ھەرەشە لەسەر ڕووخساری ئەرینی وەرگر ھەموو ئەو کردەوانەییە، کە دەتوانیت نیرگزی می ئەو ویتەر بخاتە مەترسییەو، وەک: (رەخنە، تاقیکردنەوہی لۆمە، سووکایەتیکردن، گالتەپیکردن).

ستراتیجی رینوینی کاتیک تیروانینیک ناویک ئاراستەیی رینمایەکان و ئامۆژگارییەکان، یان لیدوانەکان دەکریت، واتە رینمایەیک ھەلبژیرە، کە لەگەڵ ئەم ڕەوتە بگونجیت، کە پێویستە بە شیوہیەکی گونجاو رینمووی بکریت. (زوبیدی)یە قسەیی شاراوہی بۆ دوو ڕووخساری جیاواز ھەبە. ئەو چوارچۆوانەیی ھەن، بۆ گونجاندنی گوتارەکان گونجاو نین، کە پێشەنگی بنەما و ڕەوشت دەگریتەبەر. ئەمەش دەگەریتەوہ بۆ چەندین ھۆکار، لەوانە سەبارەت بەو پێشەنگی رینمایانەیی لە سەر ئەدەبن لە نامەکانی ئامۆژگاری و رینوینی و ئاگادارکردنەوہ...ھتد، نیرەر گرنگی پێدەدات بۆ گەیشتن بە مەرامەکی و گەیشتن بە ئامانجی ڕەوانبێژی خۆی، بە پشتگوێخستنی لایەنی مامەلە، بە بەکارھێنانی ئەم ستراتیژەش ھەزدەکات بەجۆریک یان لە جۆریکی تر سنوردارکردن و بە سەر (نیرەر)دا بسەپینیت، تەنانەت ئەگەر سنوردارکردنەکەش سادە بیت، بۆ ئەوہی بنەمای ڕەوانبێژی بەسەریدا پیاوہبات، یان لەلایەکەوہ بەلاریدبەردنی لە زیانی ئاراستەیی بەرژەوہندی خۆی بکات (صحروی، ۲۰۰۵: ۱۲). کەواتە ڕووی نەرینی-گریمانەکە کە قسەکەر دەبیتە سەپاندنی بەسەر گوێگر و ئەگەرێکی بەرزتر ھەبە بۆ نائاسایی یان نمونە لە کاتی شەرمەزاری: ناراستەوخۆ بیت، پاراستن بەکاربەھینە، کەمترین سەپاندن، داوای لیبووردن کردن، ھەر یەک لەمانە لەکاتی دەربرینی نەرینی بەکاردیت، ھەرەوہا ڕووخساری نەرینی پێویستی سەربەخۆیە، بۆ ئەوہی ئازادی ھەبیت لە کردار، نەک لەلایەن کەسانی ترەوہ بەسەریدا بسەپنیت.

3-3) جۆرەکانی کرداری ھەرەشەکردنی دەموچاو:

دوو جۆر لە کردەوہی ھەرەشەکردنی دەموچاو ھەبە:

یەکەمیان: ئەو کارانەن، کە بە دەموچاوی نەرینی ھەرەشە لە خەلک دەکەن، یان ئەوہی پێی دەلێن کردەوہی ھەرەشەکردنی نەرینی دەموچاوی و ئەوانە کە بە نەرینی ھەرەشە لە ڕووی خەلک دەکەن.

ئەدەبی ئەرینی دەکریتەوہ. ھەرەوہا لەوانەییە ھەندیک لە ڕۆتینەکانی ئەدەبی ئەرینی ئاسایی بە ھەلە بزائن. وەک دەربرینی ھاوڕییەتی یان نزیکایەتی 'راستەقینە'... بە پێچەوانەوہ، ئەو کەسانەیی کە خوویان بە گرنگیدان بە خواستەکانی ڕووخساری ئەرینی و بەکارھێنانی ستراتیژییەکانی ئەدەبی ئەرینی گرتووە، لەوانەییە بۆیان دەرکەویت، کە وەک کەسیکی نائالۆز یان قسەیی ناشرین دیتە پێشەوہ ئەگەر خۆیان لە کۆمەلگەییەکا ببیننەوہ، کە زیاتر بۆ خواستەکانی دەموچاوی نەرینی ئاراستەکراوہ. یەکەم میکانیزمەکانی ھەرەشەیی دەموچاوی ئەرینی بۆ وەرگر: کرداریک کە ڕەنگدانەوہی ھەلسەنگاندنی نیگەتیفی قسەکەر بۆ ڕووخساری ئەرینی گوێگر (وەرگر)، یان توخمیک لە ڕووخساری ئەرینی ئەو. دووہم ڕووی وەرگرکە ھەرەشەیی لیدەکریت (Nasution and Ariyant, 2013: 23):

رێبازی یەکەم: قسەکەر دەبیت راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ نیشانی بدات، کە ڕقی لە ھەندیک لایەنی تاییبەتمەندی و خواست و تاییبەتمەندییە کەسییەکانی گوێگر ھەبە.

رێبازی دووہم: ئەوہیە کە قسەکەر بە گوتن، یان بە تیوہگلانی ئەوہی کە گوێگر ھەلەییە، یان ناعەقلانی، یان چەواشەکاری و نمونەکانی دەربرینی ڕەدکردنەوہی، وەک (سووکایەتیکردن، تۆمەت، گلەیی، دژ، جیاوازی یان تەحەدا) دەربریت.

دەستەواژەیی (کرداری ھەرەشە لە دەموچاو) کە لەلایەن (براون و لیفینسون) ھوہ پێشنیازکراوہ، لەوہ تیگەیشتون، کە ئەو کارانە پیناسەبکات، کە ھەرەشە لە ڕووخسار دەکات، وەک دەربرینیکی بەناوبانگ لە کورتکراوہی (FTA) و دەقی پێشنیازەکە دەخوینریتەوہ، لە ھەر کارلیک، لە لایەکی ترەوہ لە ھەموو قونناغەکانی لیشاوی کارلیککردندا، وتارەکان بەنیازن ژمارەییەکی دیاریکراو لە کردەوہی زمانەوانی و نازمانەوانی تەواوبکەن، لە کاتیکدا بەشیکی زۆری ئەم کردەوانە ھەرەشەیی شاراوہ بۆ یەک یان یەکیک لەو چوار دەموچاوہ دروستدەکەن. گرنگی کرداری ھەرەشەکردنی دەموچاو پەییوہندی بە دەقەوہ ھەبە، لەگەڵ (براون و لیفینسون) سە ھۆکار دەستنیشاندەکەن، کە گرنگی ئەم کارانە دیاریدەکەن (Brown and Levinson, 1987: 65):

(أ) مەوہای کۆمەلایەتی نیوان وتارەکان.

(ب) دەستەلاتی ناوینشانکراو بۆ ناوینشانەکە.

که‌واته یه‌کیک له‌و شتانه‌ی که وامان لیده‌کات له په‌یوه‌ندیکردن بترسین، ئاسوی شه‌رمه‌زارکردنی خۆمانه، هیچ ریگه‌یه‌ک نییه بۆ دهر‌بازبوون لئی.

زۆر ریگه ههن، که ده‌توانین له کارلیکی ئاساییدا خۆمان شه‌رمه‌زار بکه‌ین، له راستیدا زۆریک له پینکاته‌کان له کارلیکی ئاساییدا به وردی له‌ویدان، بۆ ئه‌وه‌ی ریگه‌یه‌کمان پینده‌ن بۆ دوورکه‌وتنه‌وه له شه‌رمه‌زاری و چاککردنه‌وه‌ی شه‌رمه‌زاری، ئه‌گهر پرویدا. ئه‌مانه ئه‌و کردارانه‌ی رۆژانه‌ن، که ئه‌نجامی ده‌ده‌یت، که ده‌توانن خۆت یان ئه‌و که‌سه شه‌رمه‌زار بکه‌ی، که قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌یت.

هه‌روه‌ها من ده‌مه‌وێت پرونی بکه‌مه‌وه، که چون ته‌نانه‌ت زۆریک له‌و کاره‌ باوانه‌ی که ئیمه ئه‌نجامی ده‌ده‌ین، وه‌ک داواکردن، ده‌ستخۆشی، یان داوا‌ی لیبوردن، ده‌توانن شه‌رمه‌زارمان بکه‌ن، یان بینه هۆی ئه‌وه‌ی پروخسارمان له‌ده‌ست بده‌ین، یان ئه‌و که‌سه شه‌رمه‌زار بکه‌ین، که قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌ین و ده‌بئه هۆی له‌ده‌ستدانی پروخساری.

بۆیه بیروکه‌ی یه‌که‌م بیروکه‌ی پروخسار یان به‌های کۆمه‌لایه‌تی ئه‌رینییه، که ئیمه پروپاگه‌نده بۆ خۆمان ده‌که‌ین، به مامه‌له‌کردن به شیوه‌یه‌کی دیاریکراو له کارلیکیکی دیاریکراو.

نموونه‌یه‌کی تر وه‌ک:

- ئه‌مه ئه‌و هه‌سته‌یه، که من که‌سیکم.

- من که‌سیکم شایه‌نی ریزگرتنم.

- من که‌سیکم که پینگه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی تایبه‌تم هه‌یه و پیویسته به شیوه‌یه‌کی تایبه‌ت مامه‌له‌م له‌گه‌لدا بکریت.

- ئیمه پروپاگه‌نده‌ی ئه‌م به‌هایه بۆ خۆمان ده‌که‌ین به مامه‌له‌کردن به شیوه‌یه‌کی دیاریکراو له هه‌موو کارلیکیکیدا، که به‌شداری تیدا ده‌که‌ین.

هۆکاری ئه‌وه‌ی که زۆربه‌مان ته‌نانه‌ت له‌م چوارچێوه‌یه‌دا مانای وشه‌ی پروخسار ده‌زانین، بۆ دهر‌بڕینی "پروخسار له‌ده‌ست بده‌ین" ده‌گه‌رپه‌ته‌وه.

لیرده‌دا مه‌به‌ستمان له له‌ده‌ستدانی پروخسار: بریتییه له شه‌رمه‌زاربوون یان زه‌لیلبوون، ناسنامه‌که‌ت له هه‌ندیک کارلیکیدا تیکبچیت. بۆ ئه‌وه‌ی نیشاندیریته‌ت، که تۆ نیت، که تۆ ده‌ته‌وێت بییت، نه‌ک ئه‌و که‌سه‌ی که بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ده‌که‌یت - ئه‌مه له‌ده‌ستدانی پروخسارییه.

2- کرداری هه‌ره‌شه‌کردنی ده‌موچاوی نه‌رینی بۆ قسه‌که‌ر: میکانیزمه‌کان بۆ هه‌ره‌شه‌کردن له پروخساری نه‌رینی، وه‌رگری ئه‌و حاله‌تانه ههن، که پروی نه‌رینی

دووه‌میان: ئه‌وه‌ی پێی ده‌لێن پروخساری نه‌رینی کاری هه‌ره‌شه‌ئامیز، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا هه‌ریه‌ک له‌و جووره ده‌توانیت هه‌ره‌شه له ده‌موچاوی گوینگر و ده‌موچاوی قسه‌که‌ره‌که بکات (الشه‌ری، 2009: 10):

1- کرداری هه‌ره‌شه‌کردنی ده‌موچاوی نه‌رینی بۆ گوینگر: پروی نه‌رینی وه‌رگر لیرده‌دا مانای پابه‌ندبوونه به ژماره‌یه‌ک له ستراتیژییه‌کانی په‌یوه‌ندی بۆ دلایبوون له ریزگرتنی هاوبه‌ش له نیوان ئاخاوتنه‌کان. ئه‌مه داوا‌ی پۆلینکردنی کرداری هه‌ره‌شه‌کردنی ده‌موچاوی ده‌کات، که کرداری زمانه‌وانی به ریزه‌ی رینمایی ده‌موچاویان ده‌به‌ستیته‌وه. دوو لا هه‌یه بۆ هه‌ردوو قسه‌که‌ر و گوینگره‌که. پروخساریکی نه‌رینی و نه‌رینی. به‌گویره‌ی (براون و لیفینسون) چه‌مکی پروخساری نه‌رینی و نه‌رینی له‌که‌لتووری مرۆفدا به جیهانی ده‌ناسریته‌وه و چه‌مکی ده‌موچاوی به توخمی راسته‌قینه‌ی جیهانی تیوریی ئه‌ده‌ب ده‌وتریت. پروی نه‌رینی (براون و لیفینسون) لایه‌نی نه‌رینیان زانیوه، وه‌ک: خواستی تاک له ناچارکردن و سه‌پاندنی به هیچ شتیکی، بۆ نموونه به شیوه‌یه‌ک قسه له‌گه‌ل نه‌کات، که ناچاری بکات، کاریک بکات، بۆ نموونه براهه ئه‌م ستراتیژه به‌کارده‌هینیت و براهه‌کی ئاگاداربکاته‌وه، که مافی خۆی و قه‌واره‌ی خۆی و ئه‌و قسه‌یه: (ببوره، پیم خۆشه، پیت بلیم بۆچی زۆر مشتومری)، له وتاری یه‌که‌مدا به‌لگه‌ی داوا‌ی لیبوردنه‌که‌ی به‌کارده‌هینیت، بۆ ئه‌وه‌ی زیان به پالنه‌ره‌که‌ی بدات و وا هه‌سته‌ده‌کات، که ناچار نییه، وه‌لامبداته‌وه، له ناسینی ئازادیه‌که‌ی ئه‌م جووره به (ده‌موچاوی نه‌رینی) که‌سه‌که ناوده‌بریت (Brown and Levinson, 1987: 65-66). که‌واته چه‌مکی پروخساریکی نه‌رینی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ گرنگی ریزگرتن له پیرۆزی که‌سی ناو‌نیشانه‌که، ده‌توانین پیناسه‌ی پروخساره نیگه‌تیقه‌که له وشه‌ی "براون و لیفینسون" وه‌ر‌بگرین، که تینیدا باس له ره‌وشتی نه‌رینی و نه‌رینی ده‌کن، ره‌وشتی نه‌رینی جه‌وه‌ه‌ری ریزگرتنه له‌م ره‌فتاره، چونکه ره‌وشته ئه‌رینییه‌کان ناوکی ره‌فتاری ئاشنا و دلخۆشکه‌رن.

بۆ نموونه: پاشه‌که‌وتکردنی ده‌موچاوی به‌ره‌و

پروخساری نه‌رینی مه‌یلی بۆ ...

- ریزگرتن نیشان بده، جه‌خت له‌سه‌ر گرنگی ...

- کات یان نیگه‌رانییه‌کانی ئه‌وی دیکه، و ته‌نانه‌ت له‌خۆده‌گریت.

- داوا‌ی لیبوردنیک بۆ سه‌پاندن یان پچرانه‌که.

به کارناهيئيت). ئەو پياويکي داناييه، که دهليئت: (موسلماننيک که موسلماننه کان به زمان و دهستی خوی رادهست بکات، جگه له راستی هيچ زيانیکی موسلمان چاره سه رناکات، جگه له و شتانهی که حەزی لئيه تي). ئەوان به کورپه کانی پابه ندبون، بۆ نموونه له گه ل قه شه و تهنانه ت له گه ل پاريزگار هکان جگه له هه لبه ستراوه کان - نووسينه کانی ديالوگ و دهسته لاتيکی ئەمريکی بۆ ئەوهی داواکراوه له نيرەر و تئيه پرينت، به لام رۆحی ئەو واتای چاکه ده سه لمينت، به هۆی به ها ئاینی و مرويه به رزه کانی (نصيف، 2006: 64).

نموونهی يه که م: بۆ ئەوهی فشار بخه يته سه ر گوئگر بۆ ئەنجامدانی يان نه کردنی کرداریکی دياریکراو: - ئاموژگاری، پيشنيان، داواکاری، فرمان، بيرخستنه وه، ئاگادارکردنه وه، هه ره شه.

- دهربرینی هه ستي نه رینی به هیزی قسه که ر يان بۆچوونی بيستر يان، که لويه لی بيستر؛ بۆ نموونه: رق، تورپه یی، شه هوه ت، ده ستخوشي، دهربرینی، ئيره یی، سه رسامی، ... هتد.

- ئامازه به هه ندیک کرده وهی ئەرینی داهاتووی قسه که ر به رامبه ر به بي سه ر بکه، که بي سه ر ناچار ده که ن، يان ره تی بکاته وه، يان قبول بکات؛ بۆ نموونه. به لئنه کان، ئۆفه ره کان.

نموونهی دووهم: دهربرینی هه لسه نگاندنی نه رینی قسه که ر بۆ رووخساری ئەرینی بي سه ر، نار ه زامه ندی، ره خنه، سووکايه تی، تۆمه ت، سکالا، سه رزه نشت، دژايه تی، ناكوکی.

- دهربرینی که می گرنگيدان به رووخساری ئەرینی بي سه ر، بۆ نموونه. زياده ره وهی له سوژداری، بي ريزی، خراپ به کاره يئانی ريزلئنان، باسکردنی بابه ته کانی تابو، سووکايه تیکردن، شانازیکردن، ناپاککردنه وه، پچران.

- رووخساری ئەرینی قسه که ر به هۆی کرده وه يه که وه هه ره شه ی لئده کریت، که ئامازه به وه ده که ن، که مروڤ وایکردوه.

- سه رپيچی يان له ده ستدانی کوئترولی دوخه که، بۆ نموونه: داواي لئبوردن، دانپيدانان، داننان به تاوان يان به رپرسياريتی، قبولکردنی ده ستخوشي، خو زه ليلکردن، خو دژايه تیکردن، دزه کردنی هه ست و سوژ و ... هتد.

3- کرداری هه ره شه کردنی دهموچاوی ئەرینی بۆ گوئگر: دهموچاوی ئەرینی هه ره شه ی لئده کریت، کاتيک قسه که ر، يان گوئگر نه يه ويئ، گرنگی به هه ست و سوژی نيوانی خو يان بدن، بيه ويئ، يان نايانه ويئ، هيچ گرنگ

وه رگه که (ئو که سه ی قسه ی له گه ل ده کریت) هه ره شه ی لئده کریت. کرداریک که کرداریکی داهاتوو پشتراست ده کاته وه، يان نکولی لئده کات، فشار له سه ر گوئگر، يان بۆ ئەنجامه ندانی کرداره که دروسته کات، بۆ نموونه: داواکاريه کان، پيشنيان هکان، ئاموژگاريه کان، بي رخره وه کان، هه ره شه کان، يان ئاگادارکردنه وه کان. ئەوه هه سه ته کانی قسه که ر به رامبه ر گوئگر، يان مولکه که ی ره نگه داته وه. نموونه کان: دهربرینی ئيره یی، سه رسامی، يان دهربرینی هه سه ته نه رينيه به هیزیه کان به رامبه ر گوئگر، وه ک (رق و کينه و توورپه یی و بيمتانه یی). يان کاریک که ره نگدانه وه ی کرداریکی ئەرینی داهاتووی قسه که ر به رانه ر گوئگر بيت. به م شتويه يه، گوئگره که فشاری له سه ره بۆ قبولکردن يان ره دکردنه وه ی کرداره که، بۆ نمونه: ئۆفه ر به لئین (Brown and Levinson, 1987: 76). کومه ليک ريگا

(ميکانيزم) هه ن، که له ريگه يانه وه ده کریت، هه ره شه ی رووخساریکی نه رینی لئبکریت، وه ک: بۆ قبولکردنی پيشنيان يکی تايبه ت، که ره نگه نه يه ويئ، سوپاسگوزاری خوی دهربريت، داواي لئبوردن بکات. ئەو کرده وانه ی که هه ره شه له رووخساری نه رینی ده که ن، هه رچه نده دهموچاوه که واتيگه يشتوو، که پيکه وه بونيا دبنرين و به ئالوگوری پياريزرين، به لام هه ندیک هه لسوکه وت هه ن، که له بنه ره تدا به هه ره شه بۆ دهموچاو داده نريت (عزيز، 2013: 43)، که واته به راستگویی نه شياو تو هه ره شه له رووخساری که سيکی تر ده که يت، ريک وه ک که سيکی تر، که هه ره شه له دهموچاوت ده کات له چه ند خاليکی دياریکراودا.

ئيمام عه لی (س.خ) په ياميکی بۆ جيگره وه کانی نارد و ئامانجيشی کاریگه ری له سه ر ئەو که سانه بوو، که ئامازه به گورانه که له واقيعی ته نگانه دا ده که ن. له ريگه ی فرمانه راشکاوانه کانه وه به و ئامرازانه ی که بۆ ئەم مه به سه ته و فرمانه کان ته رخانکراوه، که له پشت رييازه کانی ئاره زوو و هوشياری په ره سه ندنی ئامانجه کانی له سه ر بنه ماي دياریکردنی مه به سه ته کان و بي رکردنه وه ی ئاواته وه ديار نامينت. ئەم گو تاره مه به سه تيه تی له کاریگه ری راسته وخوی زاره کی مه سه له که و دوو کرده وه ی ناراسته وخو، که له ژير په رده ی ده سه تله تی فرماندا ده يشاريته وه: (نامه ی ئاموژگاری و رينوینی و گو تاری هه ره شه و هه ره شه کان، چونکه ئيمام عه لی (س.خ) هه تا ئەو کاته ی که دوخه که پيوست بيت، هیزی په يوه ندی

نمونهى سنيهم: كرداريكى رزگار كهرى دهموچاوى بهرهو پووخسارى ئهرينى دهبيت.

- هاودهنگى نيشان بدن، جهخت له وه بكه نه وه، كه ههر دوو قسه كهر.

- ههمان شتيان دهويت، كه ئه وانيش خاوهنى ...

- نامانجى هاوبه ش.

4- كردارى ههره شه كردنى دهموچاوى ئهرينى بؤ قسه كهر: كرداره كان دهتوانن زيان به پووخسارى ئهرينى قسه كهر بدن، ئه گهر ئه و كارانه نيشان بدن، كه قسه كهره كه به هه نديك و اتا هه له يه و ناتوانيت خوى كونترول بكات، كرداره كان دهتوانن ههره شه له پووخسارى ئهرينى قسه كهر بكن، كه ئه مانه ن (Brown and Levinson, 1987: 67-68):

أ) داواى لىبور دن، ئه وه دهرده خات، كه ئه و په شيمانه له ئه نجامدانى پيشوو، به و جوره پووى خوى تيكده شكينيت بؤ چه ند پله يه ك، به تايبه تى ئه گهر داواى لىبور دن كه له ههمان كاتدا بيت.

ب) پارىبون به ستايش بؤ به درؤخستنه وه له ستايشى پيشووى، به م شيوه يه دهموچاوى خوى تيكده شكينيت، يان له وانه يه بؤ ستايشى به نوره هه ست به گونجان بكات.

پ) تيكشكانى كونترولى جهسته يى به سهر جهسته دا، به شيوه يه كى جسته دزه كردن، خليسكان، يان كه وتن، ... هتد.

د) خوسووك كردن، له رزين، يان بيزار كردن، هه لسووكه وتى گه مژانه، دژ به خوى.

ه) دانپيدانان، دانپيدانانى تاوان، يان به رپرسياريتى بؤ نمونه بؤ ئه نجامدانى، يان ئه نجامنه دانى كاريك، يان بؤ بيتاگايى له شتيك، كه پيشيى دهكرت، بزائيت.

و) دزه كردنى سؤز، كونترول نه كردنى پيكه نين، يان فرميسك.

كه واته كردارى ههره شه ئاميزى دهموچاوى ئه و كارانه ي، كه به شيوه يه كى شاراو دهتوانن ههره شه يه ك به دهموچاوى كه سيك بدن، يان زيان به كه سيك بگه يه نيت، چون ده يانه و يت له لايه ن كه سانى تره وه مامه له يان له گه ل بكرت، ئه و خوازراوه يى خوى دهتوانيت بيته گونجانى ئازادى بؤ كردارى (پووخسارى نه رينى)، سهره راي ئه وه ش، كردارى ههره شه كهر بؤ بيستن، ههر دوو لايه نى نه رينى و ئهرينى به گشتى كاريگه رى خراب دهكاته له سهر بيستن، چونكه راسته وخؤ ههره شه له دهموچاوى گو يگر دهكاته.

نبيه، به لام ئه وى تر دهيه و يت، كاتيك تاكيك ناچار دهكرت، له ئه وانى تر بؤ ئه وه ي به گرنگيه وه مامه له يان له گه ل بكرت، پووى ئهرينى ههره شه ي لىكراوه، كرداره كان ئه توانن زيان به پووخسارى ئهرينى گو يگر بگه يه نن، ئه گهر ئه و كارانه دهربرينى هه لسه نگاندى نه رينى بؤ دهموچاوى ئهرينى گو يگره كه ههره شه كردن بيت، ئه و كارانه ي دهتوانن ههره شه له دهموچاوه ئهرينيه كانى قسه كهر بكن، برينين له (Amaroh, 2010: 17):

أ) ئه و كارانه ي دهر يده خه ن، قسه كهر حوكمى نه رينى به گو يگر ده دات، برينيه له دهربرينى ناره زايى، ره خه ن، سه رزه نشكردن، گالته پيكر دن و گله يى و تومه ت، يان سو كايه تى كردن.

نمونه ي يه كه م :

ه: من تازه موبايلىكى ته له فونى نويم بؤ كوره كه م كرى. و: تو باوكيكي خراپيت، ئه گهر كوره كه ت تيكده بيت.

وهك له و گفتوگويه ي سه ره وه دا قسه كهرى دووهم حوكمى نه رينى به گو يگره كه ده دات له ريگه ي ره خه ن گرتن لى و دهتوانيت زيان به دهموچاوى ئهرينى گو يگر بگه يه نيت.

ب) ئه و كردانه ي گوزارشت له دهر باربوونى قسه كهر دهكهن، دهر باره ي دهموچاوى ئهرينى گو يگره كه، برينيه له دهربرينى دژه هه لو يسته كان، ناكو كيه كان، به ره نكار ييه كان، هه سته كان، يان خؤ به زلزانان، ئاماره كردن به بابته تى تابؤ، يان ئه وانه ي كه له دهق نه شياون.

نمونه ي دووهم:

ه: پوژى پوژوو بوونت چونه؟

و: تو هيچ ئيشيكت له و كاره نيه. تو مه سيحيت.

وتنه وه ي قسه كهرى دووهم له سه ره وه روومه ندى ئهرينى تيدايه، له وته يه كدا قسه كهرى دووهم ئاماره ي به بابته تى تابؤ، يان بابته تى دووبه ره كى دهكاته، كه بابته تى كه سه باره ت به ئايينه و هيچ ريزيك بؤ گو يگره كه نيشان نادات، كه واته وشه و بيروكه ئهرينيه كان وروژاندى سه نته ره كان له ميشكدا بؤ كار كردن، بؤ دروست كردنى خوراگرى يارمه تيمان ده دن، كاتيك پووبه پووى زور كيشه ي ژيان ده بنه وه، هه ره ها پيوسته به به رده وامى بير له خؤت بگه يته وه، بؤ ئه وه ي به ته واوى په زامه ندى به خته وه رى دريژخايه ن به ده سته ينيت.

جیھانی فیزیکی و ئەزموونی خۆمان (بلاکموور، 2003: 34). بیئاگایی مروّف لای (فرۆید) تەنھا لە شوینی تیکە لکردنی یادگاری و بیرەکان نییە، بە لکو گەنجینە یەکە بۆ پالنه رەکانی مروّف دەربارە ی توخمی شەھوانی و پینداویستی و ئارەزووی هەلچوونی کپکراو، ناوەناوہ لە ڕیگای زمان خلیسکان و قسە ی بی پلان بە دیار دەکەوێت. پالنه ری غەریزەیی دەگەریتە وە لای منال، هەر لە سەرەتای لە دایکبوونی یە، هەموو مروّفەکان لە مەدا ھاوبەشن، بە لām لایەنە ڕەفتارە نا ئاساییەکان و ناواقیعیەکانی تاک لیکەداتە وە، مروّف هەردەم لە هەولدا یە بۆ جیھە جیکردنی ویست و ئارەزووەکانی غەریزەیی، بە لām ڕووبە ڕووی کۆمە لگا دەبیتە وە، جا یان دوا یان دەخات، هەتا هە لیککی بۆ ڕیک دەکەوێت، یان ڕیگایەکی گونجاو بۆ دەربڕینی هە ل دەبژیریت، هەتا لە ناو کۆمە لگادا گونجاو بیت، وەک ئە وە ی لە بەرھەمی ئە دەبیدا دەبیزیت، وەک:

تالیککی پڕچت نە ماوہ

تیر تیر بۆنم نە کردبی

جی دەرزیک

لە سنگی برسیت نە ماوہ

پەنجەم پە ی پی نە بردبی

گواھی دە دەم لە سەرت

دارتیلەکانی سەرشە قام

لەم شیعەرەدا شاعیر باسی لە بیوہ فایی یارەکە ی دەکات، شووی کردووە و مەینەت و ئازارەکانی دەخاتە ڕوو و باسی زۆر یادگاری شیرین و بە لێن دەکات، باسی لیکنزی کبوونە وە ی نیوانیان دەکات، وەک پالنه ری توخمی وەک (ماچکردن و سینگرتن و لە باوہ شگرتن، ... هتد)، بە لām بیگومان کوتی کۆمە لگا ڕیگرە لە دەربڕینی زۆر شت (دزەیی، 2021: 166). بیرکردنە وەکانی زوو لە سەر کیشە ی ئاسانی و شیار ی هەتا رادە یە ک لە دەروونناسیدا پەرشو بلاو بوون، چونکە هەموو دەروونناسان پڕۆسەکانی هوشیار یان نە دۆزی یە وە، کە دیار دە یەکی گرنگ بیت، لە گە ل (سیگموند فرۆید) کە زیاتر ناسراوہ بۆ چارە سەر کردنی کیشە ی هوشیار ی ئاسان بە پیشنیاز کردنی ئیگۆی ئاگا، کە بە عەمباریککی غەریزە و ئارەزووەکانی وەسفی کرد، کە چی سەرە ڕای زوو تەرکیز لە لایەن (فرۆید) و ئە وانی وەک ئە و کارلیک کردنە ی لە نیوان بە شە ئاگا و نا ئاگاییەکانی میتشکا، زانایانی وەک سکینەر کە جەختیان لە بە کارهێنانی ڕەفتاری بەرچاو لە خویندن کرد (Brown

لە لایەکی ترە وە، هە ل سوکە و تی هە ڕە شە ئامیز بۆ قسە کەر، هەردوو لایەنی نە رینی و ئە رینی دەبیتە هۆی کاریگەریی باش، چونکە راستە و خۆ هە ڕە شە لە گوینگر ناکات. نموونە یە کە م:

– کرداریک کە لە بنه رەتدا زیان بە ڕووخساری موخاتە بە دەگە یە نیت، یان قسە کەر بە ڕەفتار کردنی دژایەتی خواستەکان و ئارەزووەکانی ئە و ی دیکە.

– کرداری فەرمان، داواکاری، ئامۆژگاری، هە ڕە شە، هۆشدارییەکان.

– تاییەت و کاریگەر، ئەرکە کە ئەنجام دەدات، لە کەمکردنە وە ی سە پاندن.

نموونە ی دووہم: بیورە زۆرە بۆ پرسیارکردن، بە لām دەتوانم هەزار دۆلار بە قەرز پیتدەم؟

نموونە ی سینیەم: ستراتیژی بۆ کەمکردنە وە ی مەترسی لە سەر بیسەر ڕووخساری ئە رینی:

– بە کار دیت بۆ ئە وە ی گوینگر هەست بە باشی بکات، خۆیان یان بەرژە وەندی یەکانیان.

نموونە ی چوارەم: زۆر دلته نگ دەردە کە ویت. ئایا هیچ شتیک هە یە، من دەتوانیت بیکات؟

نموونە ی پیتجەم: ئاراستە کردنی ڕووخساری نە رینی:

– دەزانم دەتوانم متمانە م پین بکەم، بۆ ئە وە ی بە خیرایی داتاگان بە خیتە ناو کۆمپیوتەرە کە وە.

3-2) بیئاگایی زمان و کاردانە وەکانی:

ئاگایی چییە و ئیشە کە ی چییە؟ چۆن دەتوانیت دەردانی (ئیمپالیزی) کارەبایی لە ملیۆنان خانە ی مایکرو-میشک ئەزموونی ئیمە لە جیھاندا دروستبکات؟ ئاگایی ئیستا بۆتە بابە تیککی سەرنجراکیش و پیتشکە و تنە سەرنجراکیشەکانی ئەم دوا ییە لە دەروونناسیدا، ئەم بواری بۆ زیندە وەرزنانان و دەروونناسان و فەیلە سووفەکان کردووە تە وە، ئەم کتییە سەرنجراکیشە لە زنجیرە ی (ناساندنیکی زۆر کورت) باس لە وە دەکات، ئە گەر ئیمە پیتشتر ئیرادە یەکی ئازادمان هە بیت، ئە وە ی هەستی خۆمان دروست دەکات و مامە لە لە گە ل چەند تیۆرییەکی گرنگدا دەکات، لە وانە شە ئەزموونی ئەم دوا ییانە ی کردار و هوشیار ی و بینین و سەرنجدان و گوڕینی حالە تی هوشیار ی و کاریگەرییەکانی زانی میتشک و ماددە هۆشبەرەکان (Brown & Forth, 1997: 70). (سوزان بلاکموور) دەپرسیت، ئە گەر هوشیار ی خۆی وە هم بیت، ئە و لە ڕیگە ی ئە و وە همە وە زانا و فەیلە سووفەکان ئە و سەختانە ی ڕووبە ڕوویان دەبیتە وە لە خەباتیاندا بۆ پیکردنی بۆشایی قوولی نیوان

لە ئێمە پەنادهباتە بەر دارشتنی جوړاوچۆر بۆ دەربیرینی
ئەو شتە ی که لە دەروونیدا پەنگی خوار دۆتەو (عەلی،
۲۰۱۱: ۲۳).

چەند نموونە یەک لە پەندەکانی (پیرەمیزد)
دەخەینە پوو، کە واتای دەروونی لە ناخ و هەستی شاعیر
رەنگیداو تەو: (توفیق و ئەوانی تر، ۲۰۱۴: ۶۴۴)

ناکەس تەریبەشی بدربیتەو

چیتی بەقەمە زوو ئەچیتەو

چاک هەر ئەو یە خۆتیا ن لئ لادە ی

نەک رەنجی خۆتیا ن لە گەل بە بادە ی

لە چاو پیستی پەنامان بەخوا

چاوی بە هەرچی هەلینا ئەروا

هەر پاشای بابان لە حەقیان ئەهات

بەوانە ی دەگوت دەرچە لە ولات

بەهاتاینەو لە بەر کۆلی

ئەو سایە چاویان زوو هەلە کۆلی

لەم چەند دێرە هۆنراوە یەدا، گوزارشت لە ناخی
دەروونی شاعیر دەکات، باسی کەسی (نامەرد و
چاوپیس و خراپ و حەسود و ... هتد) بۆ دەکات،
هەر وەها باسی پاشای بابان دەکات، کە هەر ئەم سزای
ئەم جوړە کەسانە ی داو، واتە بە گشتی رەنگدانە وە ی
(واتای دەروونی) لە ناخی شاعیر هەلقولاولو، نارهەتی
خوی بەرانبەر بەم جوړە کەسانە دەربریو، هەر یەک
لەم وشانە بە زمانی زبیر، یان توندوتیژ، یان زمان
بارگرانی دادەنریت، لە حالەتی بیئاگایی شاعیر ناخی
خوی هەلرشتو.

هەر وەها پەیوهندیکردن تەنها پرۆسە ی زارەکی نییە،
بەلکو پرۆسە ی نازارەکیش بەدوای خۆیدا دەهینیت،
چونکە زۆر جار مرۆفەکان لە وشەکان و زمانی جەستە
دەکۆلنەو، بۆ ئەو ی بزانی مرۆف لە راستیدا هەولی
چی دەدات، یان چی بشاریتەو. پەیوهندی نازارەکی
نائاگا بریتی یە لە ئاماژەکانی وەک بەزاندنی قۆلەکان بە
شیوہەکی بەرگریکارانە، کەمیک دوورکەوتنەو لە
خەلک وەک ئامرازیکی نائاگا بۆ دروستکردنی مەودا و
لیدانی پەنجەکان بەبێ تاقەتی. یان پەیوهندی نائاگایی
نیوان کەسەکان، زەفکردنەو لە خۆشیدا یە. ئەگەر
کەسێک دلخۆش بیت، لەوانە ی دەست بە گەیانندی
نیشانەکانی ئەو جوړە بەختە وەریبە بکات بەبێ ئاگاداری.
لەوانە یە کەسە کە ئاگاداری ئەو جوړە پەیوهندی یە
نائاگایانە بیت، کە لەوانە یە شتگەلیکی وەک بەردەوام

(and Levinson: 1987, 123). کەواتە دەتوانین بڵین
هۆشیاری لە دەروونناسی کۆمەلایەتیدا ئاماژە بە
ئەزموونی بابەتی خودی خوی و ژینگەکە ی دەکات و
هۆشیاری هەست و سۆزی تاک و کۆنترۆلی هزر و
رەفتارەکانی تاک دەگریتەو، پرۆسە ی ئاگایی لە
بەرانبەر پرۆسە ی ناھوشیاری، یان نائاگایی دەووستیت،
هۆشیاری، یان بەئاگابوون لە دەروونناسی کۆمەلایەتیدا
چەمکیکی گرنگە و یارمەتی تاکەکان دەدات، کە هەموو
پرۆسە مەعریفیە کۆمەلایەتیەکان لە گرنگترین
کاتەکاندا کۆنترۆل بکەن و بەشداری لە داھینانی کەسێکدا
بکەن و پۆلی خویان وەک ئەندامی کۆمەلگا نیشانبدەن،
یان وەک بەشیک لە کۆمەلگا و ژینگە بە گشتی.

نموونە یەکی تر لە بارە ی بیئاگایی زمان و کاردانەو
پەیوهندی نائاگا لە نیوان کەسەکاندا جوړاوچۆرترە لە
پەیوهندی نیوان کەسەکان. ئەم جوړە لە نیوان دوو
کەس یان زیاتر روودەدات. لەوانە یە مرۆف پەیوهندی
نائاگا بە شیوہی زارەکی لە رینگە ی شتەکانی وەک
وەرچەرخانی دەنگ، لکەلکە، گۆرینی دەنگ، زەنگی دەنگ
و قسەکردنی بێ پاسەوان بگوازیتەو. بۆ نموونە
کەسێک کە بە شیوہیەکی ئاسایی و قسەخۆشە، رەنگە
بەبێ ئاگاداری ئەو راستییە دات، کە درۆ دەکات، بە
لکەلکە یان بە گۆرینی لە تونی دەنگیدا بەبێ ئەو ی
بزانیت. ئەم جوړە لە بەخشینی بیئاگا زۆر جار دەتوانیت
زیاتر لەو ی ئەو کەسە بلیت، کە لە راستیدا مەبەستی
بوو ی بیگە ی نیت. دەتوانیت کاریگەری لەسەر پەیوهندی ی
نیوان کەسەکان هەبیت، چونکە ئەو کەسانە ی کە
هەست بە بەخشینیکی نائاگایی ورد دەکەن، لەوانە یە بەو
پەیمە ی کە دەینریت، دلخۆش بن یان نا.

هەندیکجار بیئاگایی زمان لە واتا و لیکدانەو ی
دەروونی کەسە رەنگدەداتەو، ئەم جوړە واتیە بە باری
دەروونی ئەو کەسانەو بەندە، یان بەستراو، کە
بەکاریدەهینن، ئەمەش زیاتر ئەو واتیە دەگریتەو، کە
لە لای تاکە کەسێکەو بەرانبەر بە وشە کە دروستدەبیت،
هەر وەها کەسایەتی قسەکەر دەردەخات، لەبەر ئەو
دەبینن، واتای دەروونی واتیەکی خودی و کەسی یە،
تەنها تاییەتە بە قسەکەریکەو، واتە گشتی نییە، کاتیک
واتاکە ئاشکرا و پوون دەبیت لە قسەکردنی ئاسایی ئەو
کەسە ی، بەکار دەهینیت، یان لە نووسینی نووسەرەن، یان
لە شیعری شاعیرەکاندا رەنگدەداتەو، بەرانبەر ئەو
وشە یە و ئەو چەمکە ی کە هە یەتی، دیارە ئەمەش بە پێی
بیری نووسەر، یان شاعیر دەگۆریت، چونکە هەر یەکیک

بوويټ. ئه و گؤرانييه به بي ئه وهى ئه و بزانيټ، گؤرانييه كي خه وتن بوو، كه دا يكي ئه و كه سه له منداليدا بؤى ده گوت. هه رچه نده ئه و هيچ هه و ليكي ئاگاداران هه و ئاراسته يه دا نه ده دا، به لام گؤرانييه كه له ياده وه ري مه عريفى دريژ خايه ندا هه لگيرابوو، ته نيا بؤ ئه وهى به بي ئاگاداري وه ربگيريته وه و په يوه ست بكريټ به كاته خو شتره كانه وه. هه روه ها كه سيك كه له ژير كاريگه ريه كانى هيپنؤ زيديايه، رهنگه په يوه ندي نيوان كه سى له گه ل ئاناگاي خويدا هه بيت.

3/2-1) پرؤسه ي دووانه يي له چه مكي ئاگاي ده رپريني ئاخوتن له ده رووناسى كؤمه لايه تيدا: تيگه يشتن له پرؤسه هوشياره كانى ده رووناسى كؤمه لايه تي سوودى له ديدى هاوبه شى عه قل وه رگرتوو، وهك دوو توخمى بنچينه يي، بيروكه يهك كه به عه قلى دووانى ناوده بريټ، كه پيگه اتوو له (بدران، 1996: 97):

يه كه م/ سيسته مى ئوتوماتيكي:

سيسته مى ئوتوماتيكي رهنگدانه وهى سيسته ميكه، كه به كردارى خيرا و كاريگه ر و بي سانسؤر دياريدده كريت، كه عاده تن له ده ره وهى مه وداى هوشيارى سيسته مى ئوتوماتيكي پروده دات، كه ريگه به كه سيك ده دات له كاتى قسه كردن له سه ر ته له فؤن، يان بيركردنه وه له پلانه كانى تر.

دووه م/ سيسته مى ئاگاي:

سيسته مى ئاگايى گوزارشت له سيسته ميك دهكات، كه به پرؤسه ي هيواش و فشار به خش و له سه ر بنه ماي ياسا، كه عاده تن ناوه روكه كانى تيگه يشتن داگيرده كات، سيسته مى ئاگايى چاوديريى ده رهاويشته ي سيسته مى ئوتوماتيكي دهكات، به شه گرنگه كانى زانياريه كان تيگه لدهكات، مۇديله كانى پرؤسه ي دووانه ي ديارده كانى (سايكؤسيال) رهچاوى ئه وه دهكهن، كه چؤن هه ردوو پيگه اته ي عه قلى دوولايه نه كارليكه دهكهن بؤ دروستكردنى بيروكه و رهفتار، به گشتى وه سفكردى سيسته مى ئوتوماتيكي وهك ئه نجامدانى زؤر به ي كاره كان و پرؤسه كردنى بريكي زؤر زانيارى و ريگه دان به وه لامدانه وهى خيرا و خو.

3/2-2) جوړه كانى چه مكي ئاگاي هه له له ده رووناسيدا:

ده رووناسان و تويزه رانى كؤمه لايه تي جوړى باوه ره كانى ئاگاي هه له يان دياريكردوو، مه به ستم درؤيه، وهك چؤن ئه م جوړه يانه نوينه رايه تي دهكرين به (Bernat, 2006: 21):

زه رده خه نه كردن و به گشتى پيشاندانى گه شاوه يي زياتر له پيشوو له خو بگريټ.

هوشيارى هه له له ده رووناسى كؤمه لايه تيدا وهك پابه ندبوون به بيروباوه ري هه له، يان نادرست پيناسه ده كريت، كه ناكوكه له گه ل به رژه وه ندييه كؤمه لايه تيه به بابيه تيه كانى تاك و به شدارى له پاراستنى هه لسوكه وتى نه ريټى به هه موو شيواز و جوړه كانيه وه يان نايه كسانى ناداپه روه رانه له كؤمه لگادا دهكات، به پيټى ئه م به كارهيانه زيانليكه وتووان واته ئه وانه ي كه باريان له كه سانى تر كه متره، هوشياريه كي هه له يان هه يه، كاتيگ به راستى باوه ريان وايه، كه نزن، شايه نى رؤلى دووه مى خو يانن له پله به ندى كؤمه لايه تيدا، يان به ته واوى ناتوانن له به رانه ر هؤكارى ناخوشيه كانيان هه لويسى تايه تيان هه بيت (غليون، 1992: 134).

كاريگه ري ته نها به ركه وتنى ئاگادار كرده وه كان، كه ته نها بؤ يهك ميلى سه نيټك هه ستي پيكراره به ده سته اتوو، ئه و شوينه ي كه خه لك به شيوه يه كي دادپه روه رانه ئاگادارى يه كسانين، ده توانن ده ري به ينن، كه ئايا ئه مه شتيكى باشه يان شتيكى خراپه؟ له زهنگى ناوه شياره وه له ناوه شياريدا، ئه مه له گه رانى تيگه يشتنى ناوه شيارانه ي وشه ئه ريټيه كورته كانى وهك (خؤر، مردن) ده رده كه ويټ (Plum, 1991: 54).

هه ر چؤنيك بيت، رهنگه به وهى سه رنجى ميدياكانه وه كه هه نديك جار تيگه يشتن و رازيكردن وه رده گيريټ، له گه ل ئه وه شدا سه ره راي تيگه يشتنى ناگايى، زؤر به ي تاكه كان باوه ريان وايه، كه رازيكردى بيهؤشانه ده رئه نجامى دوورى هه يه. كه واته په يوه ندى ئاناگا زاراوه يه كه بؤ وه سفكردى ئه و فؤرمانه بي مه به ستانه ي په يوه ندى به كارديت، كه زؤرجار له ئاستيكي ئاناگادا پروده دن. واته په يوه ندى ئاناگا هه ميشه بي مه به سته و ئه و كه سانه ي كه په يوه ندى به و شيوه يه ده گوزانه وه، زؤرجار بيئاگان له وهى كه ئه و كاره دهكهن. په يوه ندى ئاناگا له وانه يه له نيوان كه سه كاندا بيت يان له نيوان كه سه كاندا. هه روه ها له وانه يه زاره كي بيت يان نازاره كي. هه روه ها په يوه ندى ئاناگاي نيوان كه سى له نيوان مروق و ئاناگاييه كه يدا پروده دات. نمونه ي ئه م جوړه په يوه ندييه بريټين له خه ون بينين، هيپنؤزى و ئه و په يوه ندييه ي كه له ميتشكى مروقدا له كاتى پرؤسه ي مه عريفيدا پروده دات. بؤ نمونه رهنگه كه سيك گوئى له گؤرانييه ك بيت، كه وا دهكات، هه ست به خو شى بكات. ئه و كه سه بيرى نيه، پيشتر هه رگيز گوئى له گؤرانييه كه

كەمترين ئاگايى كاتىك پرودەدات، كە تو بە ناديارى ئاگات لە شتىكە، بەلام ئامادەبوونىكى بەهيز لە مېشكى مرؤڤدا نىيە، كە ئەم پرۆسەيە خەرىكە ھەميشە كاردەكات، بەلام ئەو رادەيەي كە ئىمە ھەستى پىدەكەين جياوازە و نمونەي باويش ئەوہيە، كە مرؤڤ گەشتىكى دريژ دواي چەند كاتژميرىك ليخورين، لەوانەيە ئەم كەسە لەناكاو بزائيت، كە ئەو چەند كاتژميرەي دواي لە بير نىيە و بەراستى گرنگيان پىتەدابوو، بەلام لە ريگا دەرەچوون و وازيان لە جوولە نەھينا و مېشكيان ئاگاداربوو، لەوہي كە ئەوان چي دەكن، تەنەت ئەگەر نەيانكرد (Plum, 1991: 88). بۆ نمونە:

- چاوەكانى دابەزىن و ديسانەوہ ھۆشى لەدەستدا.

- ئەو بەيانىيە ھۆشى ھاتبووہوہ.

- بە ئازارەوہ گرياي، پيش ئەوہي ھۆشى خۇي لەدەست بەدەيت.

- ئيتەر ناتوانم بيرم بىتەوہ، دەبىت ھۆشم لەدەستدايت.

- فرۆكەوانەكە بەھۆي برسېبوونى ئوكسجين ھۆشى لەدەستدابوو.

- ھۆشى نەھاتەوہ و پرۆژى دواتر گيانى لەدەستدا.

ھۆشيارى پرۆسەيەك نىيە لە مېشكدا، بەلكو جوړيكە لە رەفتار، كە بىنگومان وەك ھەر رەفتارىكى تر لەلايەن مېشكەوہ كوئترۆلدەكرىت.

بەو پىتە لە دەرووناسيدا، ئاگايى بە خودى خۆمان پىتاسەدەكرىت بە بىرۆكە و ھەست و بىرەوہرى و ژىنگەيەكى بىوئەمان، چونكە ئاگايى دەرووناسى لە ئاگايى تەندروستى تەواو جياوازە، واتە سەلامەتى و تەندروستى جەستە، مېشكمان دەتوانى ھوشيار و بىئاگا بىت، بەلام كاتىك لە مېشكمان دەپەپىنين، ھىچ لەدەستدانى ھوشيارى و ئاگايى نىيە و ھوشيارى خودى ھەيە، چونكە ھوشيارى خودى ماناي ئەوہيە، كە مېشكى تەواومان بە ئاگايى و ئاگايى بووہ نىشانەي ئەو ھوشيارىيە، نەك ھەر زانينبوونى، عەقل لە ئاستە جياوازەكانى ھوشياريدا كاردەكات، لەو شتانەي كە دەيكات، ھەرگىز بۆ ئەو بۆچوونانە تىناگەين، كە لەوہ ناچىت، لە سەرمان دەرچىن، كە دەرووناسان تەنيا تىشكەدەخەنە سەر ئەو ئاستانەي كە دەتوانين ھەستى پىيكەين، يەكەمیان كەمترين ھۆشيارىيە لە ليكۆلنەوہي دەروونى، ئەمە نزمترين ئاستى زانينى ئاگايى، بەلام پىويستە تىببىي ئەوہ بكەين، كە مەرچەكە بە دلنبايەوہ نابىت لەگەل دۆخى پزىشكى كەمترين ھوشياريدا

1- نكۆليكردن: نكۆليكردن رەتكردنەوہي دۆخ و نەبوونى ھۆشيارىيە لە بارودۆخ و ھەلوئىستەكان، كە دەبىتە ھۆي ناخۆشى و بەتاييەتى بۆ ھەموو كەس، كە رەدەيدەكاتەوہ، شكستبەھىت و بەردەوام بىت لە رۆبەرپووبوونەوہ لەگەل دۆخەكەدا بۆ گەيشتن بە خۆشگوزەرانى و سەقامگىرى.

2- كوشندەيى: كوشندەيى ئەو باوہرەيە، كە ملكەچى نارەزايەتى و گلەيى بىھودەيە و ئەستەمە ئەو گۆرانە بەدەستبەھىتن، كە بۆ تاك يان ئەندامانى تىمەكەي پىويستە، بۆ ئەوہي ئەم جوړە ھوشيارىيە درۆزنانە ھەموو بارودۆخ و ھەلسوكەوتە ناھەم.

3- عەقلانىيەتى كردن: برىتبيە لە عەقلانىكردن دابەشكردن نايەكسانى رۆلەكانى كۆمەلايەتى تاك و دابەشكردنى كار و كار لە كۆمەلگادا بە بەكارھىنانى شىوازي ديارىكراو و بەندە كۆمەلايەتبيەكانى تر، ئەمەش وادەكات، كە نايەكسانى مافەكان و رۆلى تاكەكەسى بۆ ھەر كەس و گروپىك ھەبىت.

4- لۆمەي ھەل: مەيلى تاوانباركردن بە ھەلەي كەسانى خاوەن كەسايەتى لاواز بەھۆي بەدەختبيەوہ، كە لۆمەي ھەلە ساختەكردن پاساوى ھەلە و رەفتارى نەرىنى و پىژەيان بۆ ئەوانەي، كە ئەم كارەيان نەكردوہ (Plum, 1991: 65).

5- وەستانەوہ لە بەرامبەر رەفتارى خراپ: وەستان لەگەل رەفتارى خراپ بۆ ناساندن و ئايدىاليكردن رەفتارى دژەكۆمەلايەتبيە بۆ ھىتانەدى و نمونەبىكردن بەرژەوہندىيە كەسايەتبيەكانى تر، يان بۆ ئەوہي حەزى لە بەرژەوہندىيەكانى ترى گروپە خراپەكان ھەبىت.

6- بەرگرى لە گۆران: بەرھەلستى لە گۆران رەدكردنەوہي ھەر پىشكەوتن و پىشكەوتنىكە لە كۆمەلگادا و خواستى پاراستنى بارودۆخە، تەنەت كاتىك بەدلى نوي دەبىتە ھۆي ئەنجامىكى باشتەر (Laureys, 2005: 18).

3-4/3) پىكھاتەي ئاگايى بۆ سى ئاستى رەنگدانەوہي كەتوار (واقىع) دابەشەبىت:

أ- ھەست و سۆز (ئامانچىك كە لە راستىدا ھەستەكان رەنگدەداتەوہ).

ب- گوتارى عەقلانى (رەنگدانەوہ بە ئىوہندگىرى ئۆبجىكتەكە، تەرخانكردن ھەر كورتەيەك لە تايبەتمەندى و تايبەتمەندىيە سەرھەتايبەكان).

پ- ئىرادەيى ئىنئىشنى (تىگەيشتن تەواوكەرى دەموچاو و ناسينەوہ و دەبىتە ھۆي ھەستكردن بە يەكبوون و تىگەيشتن).

4- عهلي، تاليب حسين (2011)، واتاسازي، چاپي يه كه م، چاپخانه ي روزه لات، هه وليز.

دووهم/ به زماني عه ره بي:

5- بدران، انجي (1996)، تفرغ صوتي لمحاضرة و اثارها، ترجمة / ارجن برندي، ميونخ، ألمانيا.

6- بلاكمور، سوزان (2003)، حوارات عن الوعي، ألفت العديد من المقالات العلمية وساهمت في تأليف عدد من الكتب. تكتب في مجلات وصحف عديدة، وكثيرا ما تشارك في برامج إذاعية وتلفزيونية سواء في المملكة المتحدة أو خارجها.

7- حمو، ذهبية الحاج (2015)، التداولية وإستراتيجية التواصل: رؤية للنشر والتوزيع، القاهرة، ط 1، توضيح نهج البلاغة، محمد الحسيني الشيرازي، دار التراث الشيعية، طهران.

8- صحروي، مسعود (2005)، التداولية خد علماء العرب - دراسة تدولية لظاهرة الأفعال الكلامية في التراث اللساني العربي، دار الطليعة، بيروت.

9- عزيز، فرقان محمد (2013)، شرح العلوي لنهج البلاغة (الديباج الوضي في الكشف عن أسرار كلام الوصي) دراسة بلاغية، رسالة ماجستير، كلية الآداب - جامعة الكوفة.

10- غليون، برهان (1992)، الوعي الذاتي، دار فارس النشر والتوزيع، ط 2، عمان.

11- محمد، أحمد (1980)، نحو التربية الإسلامية، جدة، تهامة.

12- الراضي، أسامة محمد (1978)، أسلام و أمراض عسر، ندوة علم النفس الاسلام، كلية التربية بجامعة الرياض، المجلد 1، سعوديا.

13- الرازي، الامام فخرالدين محمد بن عمر (1999)، كتاب النفس والروح وشرح قواهما، تحقيق / محمد صفيح حسن المعصومي، من منشورات معهد الابحاث الاسلامية بكراتشي (د.ت).

14- الشهري، عبدالهادي بن ظافر (2009)، استراتيجيات الخطاب مقارنة لغوية تداولية، دار الكتب الجديدة المتحدة.

15- العنزي، منزل (2004)، الموسوعة ألقرائيه لليسره الزحيلي وهبه وأخرون، ط 3، دمشق، دار الفكر: بيروت، دار الفكر المعاصر.

16- المسدي، عبدالسلام و توق، محي الدين (1993)، المدخل الى علم النفس، محفوظة لمركز الكتب الاردني.

17- نجاتي، محمد عثمان (2001)، علم النفس في حياتنا اليومية، ط 1، دار القلم، الكويت.

18- نصيف، احمد هادي زيدان (2006)، خطب نهج البلاغة، بحث في الدلالة، رسالة ماجستير، جامعة بابل.

سنيهم/ به زماني نينگليزي:

19- Amaroh, Damis (2010). Tindakakn Pengancaman Muka dan Strategi Kesopanan dalam Rubrik "Pembaca Menulisdi Harian Jawa Pos (Sebuah Kajian Pragmatik). Thesis. Surakarta: Universitas Sebelas Maret.

20- Brown, S. L., & Forth, A. E. (1997). Psychopathy and sexual assault: Static risk factors, emotional precursors, and rapist subtypes. Journal of Consulting and Clinical Psychology.

21- Brown, Penelope and Levinson, Stephen C. (1987). Politeness: Some Universal in Language Usage. Cambridge. Cambridge University Press.

22- Cutrone, Pino (2011). Politeness and Face Theory: Implications for the Backchannel Style of Japanese L1/L2 Speakers. Language Studies Working Paper.

سه رليشيو او بيت، كه حاله تيكي نيمچه رووه كي نيشانده دات.

نه نجامه كان

1- تيگه يشتنه كان په يوه ستن به چه مكه دهروونيه كان و دهراو يشتنه كانيان، پشت به به رجه سته كردني هه موو چالاكيه هه لسوكه وتييه كانى هاندره ناوه كييه كان يان زاره كييه كان ده به ستييت، چالاكي جه سته يي هه موو چالاكيه ناوخوييه كانيش ده گريته وه، كه واته رهنگه په يوه ندى به جولهي هه ستيپكراوه وه له دهرووه ي نه بيت، وهك: ناكوكي، ناارامي ناوخويي، دلله راوكي، شكان، نارامي دهرووني و له ده سندانى هارموني له نيوان دهركه وته كان و ناخدا.

2- زاناياني موسلمان ناماژهيان به كاريگه ريبى تايين له به ديهي تاني ناسايشي دهروونيدا كردوه، به پشت به ستن به قورئاني پيرو ز بؤ رينموويي كردن و چاره سه ري نه خو شيبه دهروونيه كان.

3- بيئاگايي زمان له واتا و ليكدانه وه ي دهرووني كه سه رهنگه داته وه، ئەم جوړه و اتايه به باري دهرووني ئەو كه سانه وه به نده، يان به ستراره، كه به كاريده هينن، ئەمه ش زياتر ئەو و اتايه ده گريته وه، كه له لاي تاكه كه سيكه وه به رانبه ر به وشه كه دروسته بيت.

4- پرؤسه هوشياره كان زورچار متمانه به مروث دهكن، كه تواناي بينهاوتاي تيكه لكردي جوړه جياوازه كانى زانباري هه بيت و به په مزى بيربكه نه وه و بيركردنه وه ي لوزيكي به كاربه يينن.

5- خوئاگايي له دهروونناسيدا به كومه ليك پرؤسه ي دهرووني پيناسه ده كريت، كه تييدا مروث خو ي وهك بابته ي واقع ناگادارده كاته وه. رهنگدانه وه ي خوئاگايي و بووني كه سيكه كه تاوينه نييه، وينه ي خودى مروث هه ميشه به س نييه. هه وه سه كانى مروث هه ميشه پالنه ره راسته قينه كانيان رهنگداته وه و خو زانين ده رته نجامي مه عريفه يه، ئەو يش ته نيا له م ئەزمونه دا پييه خشراره، ئەوه له سه ره تادا له مروث بووني نييه، به لكو به ره مه ي گه شه سه نده.

سه رچاو ه كان

په كه م/ به زماني كوردى:

1- دزه ي، عه بدولوا حيد موشير (2015)، زمان و كه سايه تي، چاپي يه كه م، به شي كوردى - كوليجي زمان، زانكوي سه لاهه ددين، هه وليز.

2- دزه ي، عه بدولوا حيد مشير (2021)، پيرو سه دهروونيه كان، چاپي يه كه م، كوليجي زمان، زانكوي سه لاهه ددين، هه وليز.

3- توفيق، محمه د نوري، كه ريم، مسته فا صالح، محمه د، محمود ئەحمد، زرنگ، ئەحمد، وشيار، فايق، (2014)، په نده كانى پيره ميتر، ك 1-3، كتبخانه ي نارام.

- and Princess Diary 2: The Royal Engagement Movie. Language Horizon Journal, 1(3). (Taken From <http://ejournal.unesa.ac.id/jurnal/language-horizon/artikel/4219/the-usage-of-face-threatening-act-inprincessdiaries-1-and-princess-diaries-2-the-royal-engagement-movies>). Retrieved on August 11th, 2015.
- 26- Plum F. (1991), Coma and related global disturbances of the human conscious state. in: Jones E. Peters P. Cerebral cortex. Vol 9. Plenum Pr, New York.
- 23- Laureys S. (2005), Residual cognitive function in comatose, vegetative and minimally conscious states. Neurol.
- 24- Murakami, Miki (2011). A Study of Compensation for Face-Threatening Acts in Service Encounters in Japan and the United States. Thesis. Portland State University.
- 25- Nasution, Anggi Fiona and Ariyanty, Lisetyo (2013). The Usage of Face Threatening Acts in Princess Diary 1

الجهل اللغوي وانعكاسات الأبعاد النفسية

الملخص:

أوضح اللغويون والباحثون أن علم النفس له علاقة عميقة الجذور مع العديد من المجالات العلمية الأخرى، وأحيانا حتى مكملة لبعضها البعض، على سبيل المثال، علم النفس وعلم الاجتماع، والعلوم الاجتماعية، وكذلك الاقتصاد والسياسة. كل هذه يمكن أن تظهر جانبا من علم النفس والآثار النفسية خاصة عند محاولة الكشف عن عوامل ودوافع السلوك البشري. تناقش هذه الدراسة علم النفس الاجتماعية للفرد، حيث تؤثر البيئة الفردية على النظم الاجتماعية للغة وكذلك على القوانين والأعراف والأديان والعقلية الفردية، وبالتالي تشكيل الكائن النفسي للفرد. ما هي العلاقة بين اللاوعي اللغوي ورد فعل الأبعاد النفسية في أي موقف: أثناء السلام والثورات والكوارث الوطنية. تحمل هذه الدراسة عنوان "اللاوعي اللغوي وانعكاسات الأبعاد النفسية". يتألف هذا البحث من قسمين، ومقدمة، وخاتمة، وأيضا قائمة بالمراجع. إلى جانب ذلك، تمت ترجمة ملخص الدراسة إلى اللغتين الإنجليزية والعربية.

القسم الأول بعنوان (الأبعاد النفسية للغة حسب المستويات) يلقي الضوء على ما يلي: البعد النفسي للغة وفقا لمستوياتها؛ والبعد النفسي للغة وفقا لمستوياتها. الأبعاد النفسية النظريات النفسية وعلاقة الأمن النفسي بالإسلام.

القسم الثاني بعنوان (تعبيرات الوجه والصورة واللاوعي اللغوي) ويتناول ما يلي: تعبيرات الوجه والصورة؛ وتعبيرات الوجه والصورة. نظرة إيجابية نظرة مستقبلية سلبية أنواع تهديدات الوجه والإيماءات؛ عدم الوعي اللغوي وردود أفعاله؛ عملية الازدواجية في مفهوم الوعي؛ بنية مستوى الوعي في عكس الواقع.

Psychological Dimensions Language Unawareness and Reflections of

Abstract:

Linguists and researches have clarified that psychology has a deep-rooted relationship with several other scientific fields, sometimes even complementary to each other, for example, psychology and sociology, the social sciences, including economics and politics. All these can display a shade of psychology and psychological implication, especially when trying to detect the factors and motives of the human behavior. Due to such practical closeness between psychology and sociology, both mentioned fields of knowledge examine and scrutinize human language and behavior.

The present study discusses the social psychology of the individual where individual environment impacts the social systems of language, laws, norms, religions and the individual mindset, hence shaping the psychological being of the individual. What is the relationship between language unawareness and the reaction of psychological dimensions in any situation: during peace, revolutions, and national disasters?

This study is entitled "Language Unawareness and Reflections of Psychological Dimensions". It comprises two sections: an introduction, a conclusion, and also a list of references. Besides, the abstract of the study has been translated into both English and Arabic.